

Şiddetli akut solunum yolu hastalığının (SARS-COV-2) neden olduğu çocuk COVID-19 vakaları bildirilmiştir. Fakat yetişkinlere kıyasla çocuklarda daha az COVID-19 vakası görülmüştür.

Çocuk hastalarda COVID-19 hastalığının inkübasyon süreci ile ilgili veriler sınırlı olmakla birlikte, yetişkinlerde olduğu gibi inkübasyon süresinin 14 gün olduğu bildirilmiştir. Çin'de yapılan bir çalışmada ise çocuk hastalarda inkübasyon süresinin 2-10 gün arasında değiştiği bildirilmiştir.

Çocuk Hastalarda Semptomlar

Çocuk hastalarda hastalık hafif seyretmektedir. Çoğu vakada aşağıdaki gibi üst solunum yolu enfeksiyonu belirtileri görülmektedir:

- Ateş
- Öksürük
- Burun akıntısı
- Boğaz ağrısı

Yetişkinlere göre daha az sayıda COVID-19 tanısı almış çocuk hasta hastaneye yatırılmış ve daha az sayıda çocukta ateş, öksürük ve nefes darlığı semptomları görülmüştür. Çin'de COVID-19 tanısı almış 9 bebeğin sadece yarısında ateş görülmüştür. Bir çalışmada ise COVID-19 tanısı almış çocuk hastaların %13'ünde hiçbir belirti gözlenmemiştir.

Bugüne kadar çocuklar arasında bildirilen vakaların çoğu şiddetli olmasa da, altta yatan tıbbi sorunları olan çocuklarda hastalık şiddetinde artış olabileceğinden hastalığın ilerlemesi izlenir.

Tedavi ve Önlem

COVID-19 için Amerika İlaç ve Gıda Kurumu (FDA) tarafından önerilen anti-viral bir ilaç bulunmamaktadır. Hastanelerin aileler, hastalar ve sağlık çalışanları arasında COVID-19 enfeksiyonuna maruz kalma olasılığını en aza indirmek için enfeksiyon kontrol politikalarını belirlemiş olmaları gerekir.

Sağlık Kuruluşlarında Kesin/Şüpheli COVID-19 Tanısı Alan Çocukların Bakım ve Takiplerinde Alınması Gereken İzolasyon/Enfeksiyon Önlemleri

- Hafif ve orta derecede semptomları olan gözlem ve beslenme desteği için yatışı yapılan çocuklar
  - Bu çocukların tedavi ve takipleri tek kişilik odalarda yapılır.
  - Çocuğun bakımında sorumlu ebeveyn ya da bakıcı taburculuğa kadar ya da COVID-19 testi negatif gelene kadar mümkün oldukça odada kalır.
  - Sık kullanılan yüzeyler günde en az iki defa temizlenir ve dezenfekte edilir.
  - Sağlık çalışanı odaya girmeden önce kişisel koruyucu ekipmanı eksiksiz giyerek mümkün oldukça çocuk ve yakını ile güvenli mesafeyi korumaya çalışır.
  - Çocuk ve bakımından sorumlu kişi eğer herhangi bir nedenden dolayı odadan çıkması gerekirse mutlaka cerrahi maske takar.
  - Sağlık çalışanları odada geçirilen zamanı mümkün oldukça en aza indirir.
  - Bu sürecin "Enfeksiyon Kontrol Planı"na uygun olarak yürütüldüğü ailelere anlatılır.
  - Gerekli olmadıkça aerosol üretici prosedürlerinden (öksürme, hapşirmaya neden olan herhangi bir girişim, aspirasyon, entübasyon gibi) kaçınılır.
  - Aerosol üretici işlemler uygulanması gerektiği durumlarda mümkünse negatif basınçlı odada kapı kapalı bir şekilde uygulanır.
  - Aspirasyon gerekli olur ise kapalı aspirasyon yapılır ve kontamine olmadığı sürece aspirasyon seti değiştirilmez.

- Aerosol üretici işlemler sırasında N95 maske, önlük, gözlük, eldiven kullanılır.
- Atıklar "Atıkların Yönetimi Talimatı"na uygun bir şekilde atılır.
- COVID-19 test sonucu pozitif olarak sonuçlanmış ya da beklemede iken hasta taburcu olmuş ise odanın mekanik temizliği yapılarak ardından klor ile temizlenmesi gerekir.
- Orta derecede müdahale (2. seviye bakım) gerektiren çocuklar
  - Solunum desteği ihtiyacı olan çocukların tedavi ve takipleri Pediatrik Yoğun Bakım Ünitesi'nde mümkünse izolasyon odasında yapılır.
  - Tüm sağlık çalışanları kişisel koruyucu ekipmanı uygun şekilde giyer.
  - Aerosol üretici işlemler uygulanacaksa kişisel koruyucu ekipmana ek olarak N95 maske takılır.
  - Çocuğun bakımında sorumlu ebeveyn ya da bakıcı taburculuğa kadar ya da COVID-19 testi negatif gelene kadar mümkün oldukça odada kalır.
  - Sık kullanılan yüzeyler günde en az iki defa temizlenir ve dezenfekte edilir.
  - COVID-19 test sonucu pozitif olarak sonuçlanmış ya da beklemede iken hasta taburcu olmuş ise odanın klor ile temizlenmesi gerekir.
  - Resüsitasyon gerekli olması durumuna karşın mavi kod ekibi için kişisel koruyucu ekipman hazır bulundurulur.
  - Mavi kod ekibi ve hastaya ilk müdahale edenler göğüs kompresyonuna başlamadan önce aerosol üretici işlemler için kişisel koruyucu ekipmanı eksiksiz giyer.
  - Hasta odasında bulunan sağlık çalışanı sayısı minimumda tutulur.
  - Hasta odası dışında malzeme getirip götürecek bir kişi bulunur.
  - Taburculuktan sonra hasta odasının mekanik temizliği yapıldıktan sonra oda klor ile temizlenir.
- 3. seviye bakım gerektiren çocuklar
  - 3. seviye bakım gerektiren çocukların entübasyona ve devam eden ventilasyona ihtiyacı vardır.
  - Bu çocukların takip ve tedavisi Pediatrik Yoğun Bakım Ünitesi'nde ve mümkünse izolasyon odasında gerçekleştirilir.
  - Entübe hasta takibinde, ventilatör kapalı devrede tutulmaya çalışılır.
  - Tüm solunum ekipmanı yüksek verimli bir filtre ile korunur.
  - Bu hastaları aspire ederken kapalı sistem aspirasyon yapılır.
  - Kontamine olmadıkça ventilatör seti rutin olarak değiştirilmez.
  - Ventilasyon setinin bütünlüğünün bozulmamasına özen gösterilir.
  - Sık kullanılan yüzeyler günde en az iki defa temizlenir ve dezenfekte edilir.
  - Sağlık çalışanları N95 maske dahil olmak üzere kişisel koruyucu ekipmanlarının tam olmasına dikkat eder.
  - Taburculuktan sonra hasta odasının mekanik temizliği yapıldıktan sonra oda klor ile temizlenir.

Çocuk ve Aile Merkezli Bakım

- Çocuk COVID-19 negatif olana kadar ebeveyn ziyaretinde sıkı önlem alınır.
- Ebeveynlerin, hasta bakım alanına girmeden önce el hijyeni, yüzeylerle temasın sınırlandırılması ve hastane politikaları doğrultusunda kişisel koruyucu ekipman kullanımı hakkında günlük talimatlara uyumu sağlanır.

- Çocuğun kişisel koruyucu ekipman giyen sağlık çalışanlarından korkmasını engellemek için yaşına ve gelişim dönemine uygun açıklamalar yapılarak oyunlar oynanır.
- Mümkün olduğunca çocuğa güven verilir ve olabildiğince ebeveynleri/bakım vericileri bakıma dahil edilir.
- Çocuk/ebeveyn/sağlık ekibi ve daha geniş aile arasındaki iletişimi desteklemek için uygun teknolojilerden (telekonferans vb.) faydalanılır.
- Maruziyeti azaltmak için ziyaretçiler yalnızca ebeveynler/primer bakım vericilerle sınırlandırılır.
- Çocuğun kardeşlerinin ziyaretinden kaçınılır.
- Ebeveynlerde veya kardeşlerde COVID-19 semptomları görülmeye başlanırsa, ebeveynler sağlık çalışanlarını derhal uyarır ve hasta çocuk ziyaret edilmez.
- Sağlık çalışanları çocuğun klinik durumunu, destekleyici bakım gereksinimini, ebeveynin evde çocuğa bakabilme durumunu göz önünde bulundurur.

KAYNAKLAR

Şüpheli veya Doğrulanmış COVID-19 Enfeksiyonu Olan ve Durumu Kötüleşen/Kardiyak Arrest Geçiren Çocuğa Yönelik Bakım Rehberi

<http://www.cohemder.org.tr/> Erişim tarihi: 29.04.2020

Şüpheli veya kesinleşmiş COVID-19 enfeksiyonu olan çocuğun bakımı için hemşire rehberi, Çocuk Hemşireleri Derneği

Information for Pediatric Healthcare Providers, CDC (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi),
<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/pediatric-hcp.html> Erişim tarihi: 29.04.2020

COVID-19 - guidance for paediatric services, Royal Collage of Paediatrics and Child Health (RCPCH)

<https://www.rcpch.ac.uk/resources/covid-19-guidance-paediatric-services#working-in-neonatal-settings>, Erişim tarihi: 07.04.2020